

NIEUWSBRIEF

November 2012 21ste jaargang nummer 2

1 Proefopstelling kindermuseum

2 Evenementen

Helden en Schurken 4

- Nederlands-Indië
 - Hitlers zetbazen
 - W.F. Hermans en de oorlog
 - 'Verzetsheldinnen'
 - Vastberaden, maar soepel en met mate
- Lezing Maarten Frankenhuis
Geuzenpenning 2013

3 Violette Cornelius Collectienieuws De huishistoricus van het museum

4 Pikkeldraad nieuwe expositie Bundeling van krachten

▲ De maquette van het kindermuseum, zoals te zien in Werk in Uitvoering, gemaakt door ontwerpster Erly Brugmans.

Eva (linksboven), Henk (rechtsboven), Jan (linksonder) en Nelly (rechtsonder) ▲

PROEFOPSTELLING KINDERMUSEUM GEOPEND

“WERK IN UITVOERING” TE ZIEN T/M 7 APRIL 2013

In *Kindermuseum, Werk in Uitvoering* maken (jonge) bezoekers kennis met de vier hoofdpersonen Jan, Nelly, Eva en Henk van het kindermuseum. Ook krijgen zij een kijkje in de keuken van de totstandkoming van het kindermuseum, mogen zij hun mening geven over de eerste testversies van enkele museumonderdelen én mogen ze meedenken over de naam voor het kindermuseum dat, vier maal zo groot als de proefopstelling, open gaat in oktober 2013.

De inhoudelijke plannen van het kindermuseum werden op 17 oktober j.l. gepresenteerd aan de pers. De hoofdpersonen waren tijdens de oorlog rond de 9 en 14 jaar – dezelfde leeftijd als de doelgroep – en geven de hoofdthema's van het kindermuseum – verzet, collaboratie, vervolging, aanpassing – een kindergezicht. Hoe is het om kind te zijn van een vader die in het verzet zit, om te leven in een NSB-gezin, om vervolgd te worden omdat je joods bent? In het kindermuseum vertellen Jan, Nelly, Eva en Henk met kinderstemmen hun verhaal, aan de hand van foto's en voorwerpen uit die tijd. Hun verhalen worden gesitueerd in vier huizen aan een plein in bezet Nederland.

WERELDOORLOG WERELDWIJD EN EIGEN LEEFWERELD

In het definitieve kindermuseum komen in een apart onderdeel over de Tweede Wereldoorlog wereldwijd kinderen uit verschillende landen aan het woord. Hier zal ruim aandacht zijn voor de ervaringen van kinderen in Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen. In het onderdeel “Eigen leefwereld” vertellen de hoofdpersonen hoe het ze na de bevrijding is vergaan en leggen ze linken tussen toen en nu. Wat vinden de hoofdpersonen dat de kinderen van nu kunnen leren van de oorlog? De bezoekers kunnen hier ook reageren op de indrukwekkende verhalen die ze hebben meebeleefd.

Voor meer informatie

Vfonds-voorzitter Ton Heerts en toen nog Amsterdams wethouder Lodewijk Asscher waren samen met de Verzetsbende te gast bij de presentatie van de inhoud van het kindermuseum.

Het museum heeft de financiering voor het kindermuseum nog niet helemaal rond: uw bijdrage op bankrekening-nummer 111550939 blijft zeer welkom! Voor een overzicht van hen die ons tot nu toe steunden, zie:

www.verzetsmuseum.org

EVENEMENTEN

HELDEN EN SCHURKEN 4

Een nieuwe serie bijeenkomsten over de bezetting

Helden en Schurken is een serie bijeenkomsten over de bezetting, georganiseerd door het NIOD Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies en het Verzetsmuseum in samenwerking met NTR/Geschiedenis24 en het Historisch Nieuwsblad.

DO 17 JANUARI, 15.30 UUR NEDERLANDS-INDIË

De koloniale oorlog die Nederland tussen 1945 en 1949 in Indonesië voerde, is nog altijd stof voor emotionele debatten over oorlogsmisdaden en schadevergoeding. Wat moet er gebeuren voordat dit hoofdstuk kan worden gesloten? Ad van Liempt spreekt met historicus Cees Fasseur, die in 1969 de zogenoemde *Excessennota* schreef, en Hans Goedkoop, *Andere Tijden*-presentator en schrijver van *De laatste man* over zijn opa die bij het KNIL vocht. NIOD-beeldspecialist Rene Kok verzorgt een visuele introductie.

DO 21 FEBRUARI, 15.30 UUR HITLERS ZETBAZEN

Twee doorgewinterde nazi's oefenden in het bezette Nederland het gezag uit: rijks-commissaris Arthur Seyss-Inquart en Hanns Albin Rauter, de Höhere SS- und Polizeiführer. Beiden zijn momenteel onderwerp van biografische studie door respectievelijk de Oostenrijkse historicus Johannes Koll en de

Nederlandse promovendus Theo Gerritse. Bas Kromhout (Historisch Nieuwsblad) spreekt met hen over de karakters van deze twee nazi-kopstukken, hun onderlinge verhouding, de wijze waarop zij macht uitoefenden en hun plannen voor Nederland.

DO 21 MAART, 15.30 UUR

W.F. HERMANS EN DE OORLOG

Onder leiding van VPRO-radiopresentator Anton de Goede discussiëren twee kenners van leven en werk van schrijver W.F. Hermans, Ewoud Kieft en Willem Otterspeer, over oorlogsmychen. Hermans staat bekend als ontmaskeraar van het verzet. Hoe terecht was zijn sceptische houding ten opzichte van het Nederlandse verzet, en waar kwam die houding vandaan? Wat is er na alle ontmaskeringen overgebleven van de oorlog, die in Nederland toch nog altijd een belangrijk moreel referentiekader vormt?

DO 18 APRIL, 15.30 UUR 'VERZETSELDINNEN'

M.m.v. de zussen Truus Menger-Oversteegen en Freddie Oversteegen. Gespreksleiding Pauline Broekema (NOS).

Freddie en Truus, 2010

DO 2 MEI, 15.30 UUR EN ZA 4 MEI, 14.00 UUR

VASTBERADEN, MAAR SOEPEL EN MET MATE

M.m.v. de makers van deze beroemde VPRO-documentaire uit 1974. 150 minuten. Gratis filmvertoning voor houders passe-partout *Helden en Schurken 4*.

Locatie: Verzetsmuseum **Entree:** €12,50 per bijeenkomst en €55,- per passe-partout; €10,- en €45,- voor lezers Historisch Nieuwsblad, vrienden Verzetsmuseum Amsterdam/ NIOD en Museum-kaarthouders. Museumtree en drankje na afloop zijn inbegrepen.

Zo 9 december, aanvang 15.00 uur

LEZING DOOR MAARTEN FRANKENHUIS

Frankenhuis (1942) was van april 1990 tot augustus 2003 directeur van Artis. In 2012 publiceerde hij *Droomonderduik*, over een (fictief) jongetje dat twee jaar in Artis ondergedoken zat. Frankenhuis putte hierbij zowel uit eigen oorlogservaringen, als uit de tijd dat hij Artisdirecteur was. Hij wordt hierover geïnterviewd door Ko van Geemert, waarbij zonder twiifel ook de vraag aan de orde komt: hoe is het Frankenhuis na 2003 vergaan? Georganiseerd door de Vereniging Vrienden van de Plantage, in samenwerking met het Verzetsmuseum.

Entree: 8,00 euro p/p, gratis voor leden van de Vereniging Vrienden van de Plantage en Museumkaarthouders.

Do 14 maart, 14.00 uur

GEUZENPENNING 2013 LAUREAAT BEZOECT VERZETSMUSEUM

De Geuzenpenning, een initiatief van stichting Geuzenverzet, is een eerbetoon aan personen en/of instellingen die zich op bijzondere wijze hebben ingezet voor de democratie of tegen dictatuur, discriminatie en racisme. De penning wordt elk jaar tijdens een besloten ceremonie uitgereikt in Vlaardingen. Het Verzetsmuseum organiseert i.s.m. Amnesty International op 14 maart 2013 een openbare bijeenkomst met de laureaat in de gehoorzaal van het museum. Ook benieuwd wie onze gast zal zijn? Half januari maakt stichting Geuzenverzet haar keus bekend! Voor meer informatie

www.verzetismuseum.org of
www.geuzenverzet.nl

LEGACY / EEN VERGEEFS LEVEN

Foto's en video-installatie van Juliette Erkelens
Laatste kans: t/m 16 december 2012!

COLLECTIENIEUWS VIOLETTE CORNELIUS

Onlangs ontving het Verzetmuseum twee vergrotingsapparaten en een glansapparaat van Violette Cornelius, fotografe en Nederlands verzetsstrijdster tijdens de Tweede Wereldoorlog, een bijzondere schenking van haar kleindochter.

Cornelius (1919, Singapore) arriveerde in 1938 met haar Nederlandse ouders in Amsterdam, waar ze lessen ging volgen in schilderen en fotografie aan de Nieuwe Kunstschool van Paul Citroen. Verzet tegen de Duitse bezetter was bijna vanzelfsprekend voor de kring waarin Cornelius zich bewoog. Zij raakte al snel betrokken bij het kunstenaarsverzet en het illegale tijdschrift 'De Vrije Kunstenaar'. Om verplichte inschrijving bij de Kultuurkamer te omzeilen, maakte deze groep in de herfst van 1942 de eerste valse persoonsbewijzen voor bevriende kunstenaars. Deze activiteit groeide later uit tot de Persoonsbewijzen Centrale (PBC). Met Gerrit

van der Veen, Mik van Gilse, Walter Brandligt, Nel Hissink, Guusje Rübsaam en Dio Remiëns behoorde Violette Cornelius tot de eerste vervalsers. Op uitdrukkelijk verzoek van de later omgekomen Brandligt maakte zij eind 1942 foto's van de groep op de zolder van de familie Reuvekamp aan de De Lairesestraat 6, waar de PBC begon. Om veiligheidsredenen werden de negatieven op een - zelfs voor de fotografe - onbekende plaats begraven. Na de bevrijding dook het materiaal tot grote verrassing van Cornelius weer op. In tegenstelling tot andere fotografen heeft Violette Cornelius tijdens de oorlog verder geen illegale foto's willen maken: 'Ik ben nu in het verzet en ga niet met een camera op straat', zei zij later.

Na de oorlog werd Cornelius architectuurfotograaf en later een beroemd reportagefotograaf. Aan het eind van haar leven woonde en werkte Cornelius in Frankrijk, waar zij in 1998 overleed. In 2003 kwam haar archief in beheer van het Nederlands Fotomuseum Rotterdam waar het momenteel wordt ontsloten en gearchiveerd. De fotoreportage over de PBC behoort tot de belangrijkste fotografische documenten uit de bezettingstijd.

Nel Hissink en Violette Cornelius aan het werk bij de PBC.

DE HUISHISTORICUS VAN HET MUSEUM

Ruud Lindeman gaat met pensioen. Twintig jaar geleden in dienst gekomen – gedetacheerd via Bureau Maatwerk, heette het officieel – werd hij al snel de 'huishistoricus' van het Verzetmuseum. Een eigenzinnige man met bijzondere kwaliteiten.

Op de druk bezochte afscheidsreceptie eind november uitte directeur Liesbeth van der Horst haar grote dank en waardering. "Ruud is dé historische vraagbaak. Voor onze rondleiders, voor de medewerkers, en voor mijzelf. Wanneer ik twijfelde hoe ik een oorlogsverhaal moest inschatten, ging ik altijd bij Ruud te rade. Hij heeft veel kennis van zaken, is erudiet en kan een evenwichtig oordeel geven." Mirjam Ohringer, met 84 jaar de oudste rondleider van het museum, deelde een hartverwarmende herinnering. "Ruud was nog maar net bij het museum toen we een tentoonstelling over de Spaanse Burgeroorlog hadden. Bij de opening waren veel oud-sympathisanten aanwezig. Ruud zong met zijn banjo Spaanse verzetsliederen uit die tijd. Iedereen zong mee; ik kreeg er kippenvel van. Altijd als ik Ruud zie, denk ik aan dat moment."

Ruud zelf hield een speech die een *stand up comedian* hem niet na zou doen, inclusief een messcherpe imitatie van Felix Rottenberg. Maar het werd serieus toen hij vertelde over

zijn eigen familie. "Mijn oom Henk was lid van een knokploeg. Dat ging op een dag fout. Samen met mijn ouders heb ik vaak zijn graf in Overveen bezocht, recht tegenover dat van Hannie Schaft. Mijn ouders hebben geluk gehad. Op de Dam, 7 mei 1945, toen achtergebleven SS'ers in het wilde weg op de feestvierende massa schoten, kwamen zij goed weg. Anders had ik hier nu niet gestaan."

Sigaren roken en wandelen - het liefst gecombineerd. Als 'chef wandelen', zoals hij zichzelf betitelde, publiceerde Ruud twee boekjes met wandeltochten door het oorlogsverleden van Amsterdam. Ze weerspiegelen de historie van het Verzetmuseum: het eerste boekje gaat over de Rivierenbuurt; het tweede over de Plantagebuurt.

Jarenlang heeft Ruud zijn 'straatkennis' doorgegeven, in rondleidingen voor schoolklassen maar ook voor het eigen baliepersoneel. Liesbeth van der Horst: "Ruud heeft een intrinsieke drang om de oorlogsgeschiedenis

Ruud Lindeman

te kennen. Op zijn eigen manier, heel grondig. Hij heeft een grote hekel aan kort-door-de-bocht presentaties, aan loze beleidspraak, aan bla bla."

Ruud Lindeman gaat weliswaar met pensioen maar blijft gelukkig betrokken bij het museum. Hij verheugt zich erop nieuwe museumdocenten te leren rondleiden. Binnen, in de vaste opstelling, en buiten, in de buurt. Wandelend door de straten rond het museum. Het oorlogsverleden blijven zien, aanwijzen en uitleggen.

NIEUWE EXPOSITIE VANAF 20 DECEMBER 2012 T/M 21 APRIL 2013

PRIKKELDRAAD

In de tentoonstelling, een productie van Muzee Scheveningen, staan de ervaringen centraal van twee voormalig krijgsgevangenen, Bob Entrop sr. en Joop Mulder.

'VRIJWILLIG'

Eind april 1943 maakten de Duitsers bekend dat voormalig dienstplichtige militairen van het Nederlandse leger opnieuw krijgsgevangenen zouden worden gemaakt.

De ex-militairen stonden voor de keuze zich 'vrijwillig' te melden en in Duitsland te gaan werken of onder te duiken. Duizenden meldden zich. Zij werden overgebracht naar

kampen in Duitsland en Polen. Bij terugkeer in Nederland werd deze groep bepaald niet met open armen ontvangen. Ze hadden zich toch vrijwillig gemeld en gewerkt voor de vijand? Ex-krijgsgevangenen hebben daarom zelden of nooit meer over die tijd gesproken.

In de expositie zijn ook interviewfragmenten te zien waarin andere ex-militairen die in Duitsland hebben gewerkt vertellen over hun motieven en ervaringen.

Aquarel van Bob Entrop Sr.
"Krijgsgevangenenkamp Mühlfeld aan de Elbe"

BUNDELING VAN KRACHTEN

Het Verzetmuseum werkt als relatief kleine instelling al jaren samen met allerlei partijen. Om de krachten in een tijd van bezuinigingen in de cultuursector hechter te bundelen, zijn twee al langer bestaande samenwerkingsverbanden het afgelopen jaar geïntensiveerd.

DE PLANTAGE

Het eerste is *De Plantage*, het samenwerkingsverband van 18 culturele instellingen in dit lommerrijke deel van de binnenstad. De oorsprong van deze buurt ligt in de 17de eeuw, toen na de laatste grote stadsuitbreiding het oostelijke deel onbebouwd bleef. Er ontstond een parkachtig gebied, waar het stadsbestuur grond beschikbaar stelde voor liefdadigheidsinstellingen. Toen de stad eind 19de eeuw weer ging groeien, verzeen er fraaie neo-classicistische bouwwerken in de Plantage, zoals gebouw Plancius en parken, zoals de dierentuin Artis. Met *De Plantage* streeft het Verzetmuseum er nu naar de groene buurt

duurzamer te maken. *De Plantage* onderzoekt hoe er voordeel voor de bedrijfsvoering kan worden behaald door gezamenlijke inkoop of gezamenlijke uitbesteding van diensten. Een belangrijke eerste stap op weg daarnaar toe is de gezamenlijke inkoop van groene energie.

LANDELIJK

Ook het landelijke overleg van musea over de Tweede Wereldoorlog heeft een sprong voorwaarts gemaakt door de vorming van de *Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45* waarin negen instellingen, verspreid over het hele land, samenwerken. De musea over de Tweede Wereldoorlog zijn relatief klein, opge-

Gebouw Plancius in vroeger tijden (foto Stadsarchief)

richt op particulier initiatief, en ontvangen beperkte overheidssubsidies. Het wegvallen van de eerste generatie betrokkenen en druk op de culturele sector zijn onder meer de redenen om de gezamenlijke belangen te behartigen en intensiever samen te werken. Dankzij een bijdrage van het Vfonds (Nationaal Fonds voor Vrijheid en Veteranenzorg) heeft de stichting – waarvan Liesbeth van der Horst, directeur van het Verzetmuseum Amsterdam, bestuursvoorzitter is – sinds kort een projectsecretaris kunnen aanstellen.

www.deplantageamsterdam.nl
www.smh-40-45.nl

JA, IK WORD VRIEND(IN) VAN HET VERZETSMUSEUM

☐ Ik steun de Vrienden met een jaarlijks bedrag van € (minimaal € 25,-)

€ (minimaal € 10,- voor een extra vriendenpas, alleen mogelijk als extra bestelling!)

☐ Als bedrijf met een jaarlijkse bijdrage van € (minimaal € 250,-)

naam

geboortejaar

☐ M / ☐ V

postcode

woonplaats

naam bedrijf

handtekening

Vul de bon in en stuur deze naar Stichting Vrienden van het Verzetmuseum, Plantage Kerklaan 61, 1018 CX Amsterdam of lever de bon in bij de balie van het museum. Het museum is geopend di t/m vr 10-17 en za t/m ma 11-17 uur. Mailen kan ook (svp alle op deze bon gevraagde gegevens in de e-mail vermelden) naar vriendenstichting@verzetmuseum.org.

